

УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ЦИВІЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ООН ЩОДО ВИЯВЛЕННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ

У січні 1996 р. особовий склад миротворчих підрозділів Цивільної поліції Організації Об'єднаних Націй (ЦП ООН), дислокованих на території Боснії і Герцеговини, уперше зіткнувся з поступаючою від місцевого населення інформацією про випадки незаконного позбавлення волі, насильного утримання як заручників і примушування до каторжної праці (на рудниках, особливо небезпечних виробництвах, сільськогосподарських підприємствах щодо колишніх військовополонених і осіб з числа цивільного населення).

Згідно з п. 1 ст. IX «Обмін полоненими» Додатку 1-А «Угоди про військові аспекти мирного урегулювання» Загальної рамкової угоди про мир у Боснії і Герцеговині (так званих «Дейтонських угод») сторони-учасниці конфлікту протягом двадцяти діб з моменту передачі владних повноважень військового характеру над проведенням міжнародної миротворчої операції від військового командування ООН командуванню «Багатонаціональних військових сил по виконанню угоди» (СВУ) повинні були скласти і передати представниками світового співтовариства списки всіх утримуваних комбатантів і цивільних осіб (що іменуються в угоді «полоненими») та протягом тридцяти – звільнити останніх. Сторони, що підписали угоду, зобов'язалися забезпечити безперешкодний доступ представникам Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ) до полонених з метою проведення їх опиту [1].

Злочини, пов'язані з незаконним позбавленням волі, підпадають під юрисдикцію Міжнародного трибуналу для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, скоєні на території колишньої Югославії (Міжнародного Трибуналу). Відповідно до свого статуту Трибунал повноважний здійснювати судове переслідування фізичних осіб, відповідальних за незаконні арешти (п. «g» ст. 2), захоплення у заручники (п. «h» ст. 2), ув'язнення (п. «e» ст. 5) цивільного населення [2, с. 533-534].

Стосовно до Боснії і Герцеговини під утриманням у незаконних центрах позбавлення волі (НЦПВ) розуміється насильне ув'язнення осіб, захоплених сторонами-учасниками конфлікту у період до 19 грудня 1995 року (моменту передачі владних повноважень від військового командування ООН керівництву СВУ [3]) і тих, що значаться у списках зниклих безвісти у зв'язку з веденням бойових дій [4].

Хоч інформація, що надходила про передбачувані НЦПВ часто і не підтверджувалася, вона, як правило, мала широкий громадський резонанс. У 1996–1998 рр. у декількох містах Боснії і Герцеговини мали місце випадки акцій протесту з боку місцевого населення, що переростали, часом у серйозні порушення громадського порядку (наприклад, блокування автошляхів у м. Тузла у лютому 1998 р., захоплення заручників з числа представників міжнародних організацій у м. Бая Лука у травні 1996 р.).

Розв'язання цієї нової для Цивільної поліції проблеми вимагало вироблення спеціальної процедури.

Основний правовий документ, що регламентує діяльність Цивільної поліції – «Стандартні операційні процедури» (СОП) – не містить норм, котрі визначають порядок розслідування злочинів, пов'язаних з існуванням незаконних центрів позбавлення волі.

Основні цілі і завдання діяльності ЦП у даному напрямі містяться, як правило, в директивних вказівках керівництва Цивільної поліції, наприклад, в інструкції Комісара ЦП місії ООН у Боснії і Герцеговині від 10 червня 1999 р. [4]. Особливістю політики ЦП у цьому питанні є дотримання принципів: 1) суворої конфіденційності, 2) жорсткої централізації і 3) тісної взаємодії із зацікавленими міжнародними організаціями. Практика показує, що порушення принципу конфіденційності при проведенні працівниками Цивільної поліції розслідування може спричинити надто негативні наслідки, аж до ліквідації насильно утримуваних осіб і свідків цих злочинів. Разом з тим, принцип конфіденційності суперечить принципу відвертості (прозорості), характерному для службової діяльності ЦП. Крім того, СОП не містять правил поведіння з документами обмеженого користування, що на практиці не виключає випадків витоку інформації.

Діяльність працівників Цивільної поліції щодо виявлення злочинів, пов'язаних з незаконним позбавленням волі, умовно може бути розділена на декілька етапів (Рис. 1).

Первинна інформація про існування передбачуваного незаконного центру позбавлення волі у формі рапорту надходить у відділ Регіонального координатора з дотримання прав людини (РКПЛ). Рапорт повинен містити максимально можливу кількість інформації: дані про свідків, включаючи їх адреси і номери домашніх/робочих телефонів; точне місцезнаходження (координати) передбачуваного місця ув'язнення тощо.

Відділ Регіонального координатора з дотримання прав людини направляє одержану інформацію в Управління з дотримання прав людини Центрального штабу ЦП місії (УПЛ ЦШ ЦП). Управління надсилає відповідне повідомлення у представництво Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ). Копія повідомлення надходить в Оперативне управління Центрального штабу (ОУ ЦШ ЦП). МКЧХ грає провідну роль у заходах щодо перевірки одержаної інформації. Будь-які контакти між польовими підрозділами ЦП і представниками МКЧХ здійснюються виключно через Центральний штаб.

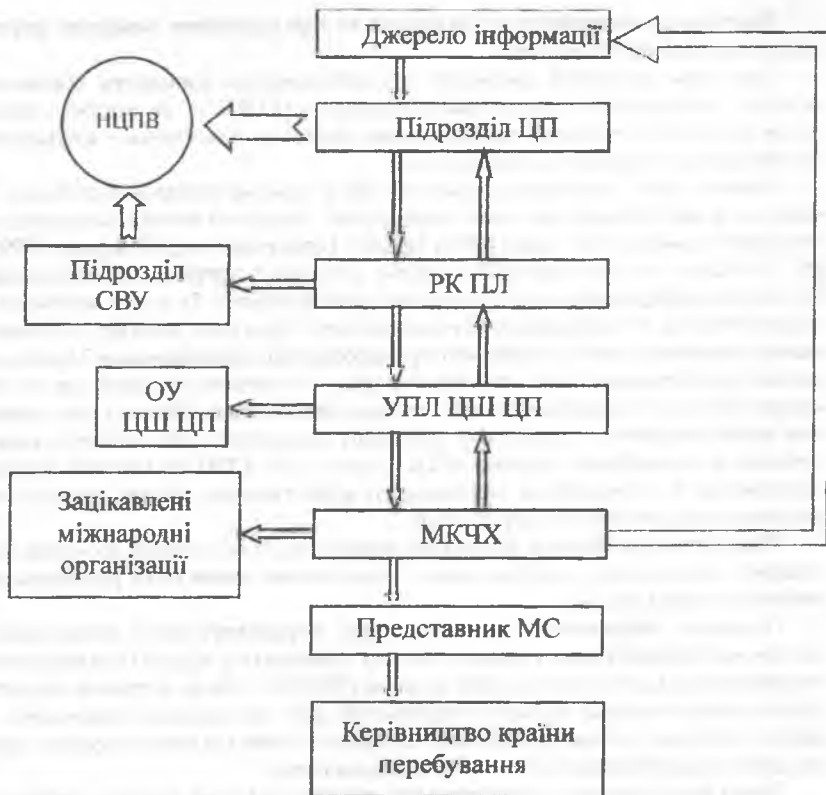

Рис. 1. Діяльність Цивільної поліції щодо виявлення злочинів, пов'язаних з незаконним позбавленням волі.

Якщо представництво Міжнародного комітету Червоного Хреста приходить до висновку, що інформація правдоподібна і необхідно вжити заходів щодо проведення інспекції передбачуваного НЦПВ, відповідна інформація поступає в УПЛ Центрального штабу ЦП, яке дає вказівку Відділу РКПЛ здійснити координацію дій всіх зацікавлених сторін щодо планування і здійснення інспекції передбачуваного незаконного центру позбавлення волі.

Лінійний підрозділ Цивільної поліції, безпосередньо відповідальний за проведення інспекції, здійснює спробу зробити огляд місця передбачуваного незаконного центру позбавлення волі. У разі отримання відмови у наданні права на проведення інспекції ЦП блокує НЦПВ з метою запобігання можливого переміщення затриманих і звертається за допомогою до багатонаціональних військових сил. Після прибуття військового підрозділу СВУ спроба здійснити огляд поновлюється.

Повний звіт про проведення інспекції подається у представництво МКЧХ, яке, в свою чергу, інформує джерело первинної інформації, а також «Робочу групу з питань осіб, які зникли безвісти», та «Експертну групу з ексгумаций та осіб, які зникли безвісти».

Практика показує, що у своїй роботі щодо розслідування випадків незаконного позбавлення волі Цивільна поліція стикається з низкою проблем:

- недостатньо відпрацьовані питання координації дій різних міжнародних структур, насамперед, ЦП, Міжнародного комітету Червоного Хреста і «Багатонаціональних військових сил по виконанню угоди»;

- відсутня нормативна база, що регламентує секретне діловодство у підрозділах Цивільної поліції;

- не врегульовані питання щодо процедури проведення розслідування фактів незаконного позбавлення волі, затримання і притягнення до відповідальності осіб, винних у цих злочинах;

- польові підрозділи Цивільної поліції, як правило, не мають досить сил і засобів для проведення повномасштабних операцій зі здійснення інспекцій незаконних центрів позбавлення волі;

- сама процедура діяльності ЦП щодо виявлення випадків незаконного позбавлення волі, на наш погляд, надто ускладнена і на практиці не призводить до бажаних результатів.

Розв'язання цих проблем дозволить значно підвищити ефективність діяльності Цивільної поліції щодо виявлення і боротьби з цим видом порушення прав людини.

Список літератури: 1. The Dayton Peace Accords. General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina. In: United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina. Induction Training Manual. Volume 1. 2. Устав Міжнародного трибуналу для судового переслідування лиц, ответственных за серьезные нарушения международного гуманитарного права, совершенные на территории бывшей Югославии // Международное гуманитарное право в документах. М., 1996. 3. United Nations Peace Forces Headquarters. Zagreb. Division of Information. Public Information Summary. 21 December 1995. Transfer of Authority. 4. Hidden Detention. 10 June 1999 // United Nations Policies. Developed by ITSS.

Надійшла до редколегії 06.03.2001

*О.Г. Горбунова, координатор програм
місії Міжнародної Організації з міграції в Україні*

ЗАКОНОДАВЧІ МЕХАНІЗМИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

Проблема торгівлі людьми знайшла своє відображення в КК України в ст. 124¹ «Торгівля людьми», яка була прийнята Парламентом України 24 березня 1998 р.

За два з половиною роки функціонування цієї статті було порушено 55 кримінальних справ, але лише чотири з них було доведено до логічного кінця.